

2000'li Yıllarda Avrupa Birliği Ve Avrupa Birliği'nin Uluslararası Sistemde Aktör Olma Sorunu

The European Union In 2000s And The European Union's Problem Of Being An Actor In International System

Kadir Kağan TANER*

*Doktora Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

E-mail: kagantaner@hotmail.com

 ORCID: orcid.org/0000-0002-8505-5398

Öz

Literatürde genel kabul gördüğü üzere Avrupa'da bir birlik oluşturma projesi tarihsel süreçte kümülatif bir şekilde ortaya çıkan bir fikirdir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası sistemin merkezinin Avrupa'dan Atlantik ve Avrasya'ya kayması ile beraber iki büyük savaşla ekonomik ve teknolojik birikimini tüketmiş Avrupa Devletleri için Avrupa Birliği (AB), özellikle Soğuk Savaş Dönemi'nde üye devletler nezdinde önemli bir dayanışma noktası olmuştur. Detante Dönemi ile beraber Avrupa Toplulukları'nın kurulması ile birlikte oluşan istikrar ortamı da sistemdeki diğer aktörlerin Avrupa'ya ilgisi artmıştır. Ancak Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından Maastricht Antlaşması (AB Kurucu Antlaşması) ile kurulan birliğin, uluslararası sistemde etkili bir aktör olup olamayacağı önemli soru işareti olarak kalmıştır. Diğer bir deyişle belirtirsek AB projesinin süpranasyonel karakterli bir konfederasyon olarak Avrupa Birleşik Devletleri'ne uzanacak sürecin öncü parçası mı olacağı yoksa sıklıkla Soğuk Savaş Dönemi ve sonrasında kurulan bir iş birliği örgütü mü olacağı düşüncesi tartışılmaya başlanmıştır. Amaçladığı hedefler dahilinde AB'nden beklenen ise bu projenin Birleşik Avrupa'ya dönüşmesi yönünde olup, çalışma kapsamında söz konusu bu amacın hangi düzeyde gerçekleştirildiği neo realist kuramın öncüsü Kenneth Waltz'un görüşleri bağlamında analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Entegrasyon, Avrupa Birliği, BREXIT, Kenneth Waltz, Almanya

Abstract

As it is generally accepted in the literature, the project of creating a union in Europe is an idea that has emerged cumulatively in the historical process. Especially after the Second World War, with the shift of the center of the international system from Europe to the Atlantic and Eurasia, the European Union (EU) has become an important solidarity agent especially during the Cold War Period for the member states that had exhausted their economic and technological accumulation due to two major wars. The stability environment created with the establishment of the European Communities along with the Detante Period has also increased the interest of other actors in the system in Europe. However, after the end of the Cold War, it remained as an important question mark whether the Union established with the Maastricht Treaty (EU Founding Treaty) could be an effective actor in the international system. In other words, the idea of whether the EU project will be the leading part of the process that will extend to the United States of Europe as a supranational confederation or whether it will be a cooperation organization often established during and after the Cold War has begun to be discussed. What is expected from the EU within the scope of its aims is the transformation of this project into a United Europe, and within the scope of the study, the extent to which this aim has been achieved will be analyzed in the context of the views of Kenneth Waltz, the pioneer of neo-realist theory.

Keywords: Integration, European Union, BREXIT, Kenneth Waltz, Germany

To Cite This Article/Bu Makaleye Atf İçin: Taner, K. K. (2021). 2000'li Yıllarda Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği'nin Uluslararası Sistemde Aktör Olma Sorunu. *Journal of Diplomatic Research*, 3(1), 71-89.

GİRİŞ

AB, Avrupa merkezli uluslararası sistem döneminde dahi bir ütopya olarak çok çeşitli fikirlerle gündeme gelen bir konu olmuştur. 1648 Westphalia Barış Antlaşmaları ile Avrupa Devletleri arasında kurulmuş olan güç dengesi sistemi, günümüzde AB'nin yapısını oluşturan supranasyonel sisteme izin vermemiştir. Bir taraftan sistemdeki herhangi bir aktörünün yok olmasına mâni olan öte taraftan da işbirliğini sınırlı tutan bu yapı daha sonra sistemi manipüle eden güç olarak Alman İmparatorluğu'nun ortaya çıkması ile sarsılmaya başlamıştır. Artık sistem, ittifaklar yoluyla sistemi tehdit edecek gücü saldırgan olmaktan vazgeçirmeye yetecek gücü içinde barındırmamaktadır. Bu sebeple Avrupa merkezli olarak çıkan iki dünya savaşı ile Avrupa, uluslararası sistemin merkezi olma kuvvetini kaybetmiş ve hatta daha evvel gündeme gelip göz ardı edilen iş birliğine de oluşan statüko ile mecbur hale gelmiştir. Ancak oluşturulmaya çalışılan bu "*sui generis*" yapının devletler sistemi içinde nasıl yer bulacağı veya üye devletlerin bu iş birliğini sürdürme konusunda ne kadar istekli olmaya devam edebileceği sorunu ortaya çıkmıştır. Bu anlamda uluslararası ilişkilerde bu tip işbirliği örgütlerinin barışı koruyup koruyamayacağına dair tartışmalarda bir sorun haline dönüşmüştür.

Bu çalışmada Avrupa'da bir birlik oluşturma projesinin tarihsel süreçle nasıl ortaya çıktığını aktarmadan önce kullanılacak teorik yaklaşım tanıtılacak, uluslararası ilişkilerde aktör olmak ne demektir sorusu irdelenecektir. Ardından Avrupa neresidir ve neden bir birliğe ihtiyaç duymaktadır sorusu üzerinden AB'nin oluşumunun tarihsel süreci açıklanmaya çalışılacaktır. Sonrasında ise oluşan "*sui generis*" sistemin kurumsal yapısı tanıtıldıktan sonra bu kurumsal yapı içerisinde diş politikasını nasıl oluşturduğu anlatılacaktır. Buna binaen yukarıda belirtilen aktör olabilme ve dolayısıyla çatışmaları engelleyebilme ile alakalı durumu irdelenmeye çalışılacaktır. Bu açıdan AB'nin kendini bir uluslararası ilişkiler aktörü olarak tanımlayıp tanımlamadığını veya AB'yi aktör olarak tanımlayan diğer aktörlerin olup olmadığını sorusuna cevap aranacaktır. Bu bağlamda da AB'nin 2000'li yıllarda Birleşik Krallık'ın AB'den Ayrılması (BREXİT), Transatlantik Antlaşması, Ukrayna Krizi gibi örnek olaylar üzerinden AB üyelerinin yaşanan sorunları AB çatısı

altında çözebilmişler midir sorusu irdelenecektir. Diğer bir deyişle AB projesinin süpranasyonel karakterli bir konfederasyon olarak Avrupa Birleşik Devletleri'ne uzanacak sürecin öncü parçası mı olacağı yoksa sıklıkla Soğuk Savaş Dönemi ve sonrasında kurulan bir işbirliği örgütü mü olacağı düşüncesi tartışılacaktır. Amaçladığı hedefler dahilinde AB'den beklenen bu projenin Birleşik Avrupa'ya dönüşmesi yönünde olup, çalışma kapsamında söz konusu bu amacın hangi düzeyde gerçekleştirildiği neo-realist kuramın öncüsü Kenneth Waltz'un görüşleri bağlamında analiz edilecektir.

NEO REALİZM KURAMI VE ULUSLARARASI SİSTEMİN AKTÖRLERİ

Neo realizm kuramı, öncüsü Kenneth Waltz'un 1959'da kaleme aldığı "*İnsan, Devlet ve Savaş*" kitabından itibaren inşa edilmeye başlanmış yapısal bir kuramdır. Waltz savaşların sebeplerini sorguladığı bu ilk kitabında, bir realist olarak ilk kez uluslararası ilişkilerde sistemik bir yapı olduğunu ve bu yapının da sistemden ve birbirilerinden etkilenen birimlerden oluştuğunu belirtir. Böylelikle klasik realizmin devleti temel alan anlayışının dışına çıkarak, sistemi ve sistemin yapısını bir analiz düzeyi olarak kabul etmektedir (Arı, 2010: 188). Waltz bu eserinde insanın doğasını, devletin iç siyasetini ve uluslararası sistemin yapısını üç ayrı analiz düzeyi kabul etmekte ve üçünün de sabit olduğunu ifade eder. Ancak bu üç parametre sabit oldukları için savaşı açıklayamazlar. İnsan doğası gereği çıkar odaklıdır, devletlerin iç siyaseti insan doğasına göre şekillenmektedir ve uluslararası sistem anarşiktir (Waltz K. , 2001). Ancak Waltz'a göre; bu üç parametre tarih boyunca sabittir savaş ise değişkendir dolayısıyla savaşı açıklayamazlar (Waltz K. , 2001). Tabi Waltz'un bu yaklaşımı peki savaşlara ne neden oluyor sorusuna maruz kalır. Waltz yaklaşık yirmi sene boyunca bu soruya cevap vermeye uğraşır. Kitabında tanımladığı analiz seviyeleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu ve savaşı hangi analiz düzeyinin tetiklediğini ilişkin cevap arar (Griffiths, Roach, & Salamon, 2011: 60-61).

Waltz sonunda kendisinden beklenen bu cevabı 1979'da yayınlamış olduğu "*Uluslararası Politika Teorisi*" isimli eserinde vermekte ve sistemin anarşik

olduğunu ana ilke olarak ortaya koymaktadır (Waltz K. N., 2017: 446). Zira anarşinin olduğu bir sistemde barış her an bozulabilir. Bu nedenle de sistemin içinde yer alan devletler istikrarı bozma potansiyeline sahip oldukları için meselelere özenle yaklaşmak durumundadırlar (Waltz K. N. 2017: 444). Burada istikrarın ne şekilde bir uluslararası sistemle korunabileceği sorusuna Waltz; savaşa en uzak sistemin iki kutuplu sistem olduğu şeklinde cevap vermektedir (Viotti & Kauppi, 2016). Bu iki kutuplu sistem içerisinde devletlerin kendi başlarının çaresine bakmaları gerektiğini ifade eden Waltz sistemin hiyerarşik olmakla birlikte anarşik olmasından dolayı devletlerin ancak iki ayrı davranış biçimi olabileceğini öne sürmektedir (Viotti & Kauppi, 2016: 64). Dengeleme “*balancing*” ve peşine takılma “*band-wagoning*” olarak tanımladığı bu iki davranış biçiminden, dengelemeyi de iç dengeleme ve dış dengeleme davranışı olarak ikiye ayırır (Özlük, 2017: 233).

Waltz, peşine takılma stratejisinin tanımını devletin büyük devlete bağımlı hale gelmesi olarak yapmaktadır (Özlük, 2017: 246). Sonuçta diğer devletin kaderini büyük devletin tayin edebilme ihtimalini ortaya çıkarması nedeniyle de makul görmemektedir (Özlük, 2017). İç dengelemeyi devletin iç politikasında istikrarını olabildiğince yüksek seviyede tutması olarak tanımlarken dış dengelemeyi de güçsüz olan devletin güçlü olana karşı desteklenmesi şeklinde yorumlamaktadır (Özlük, 2017 : 229). Kendi içinde güçlü olan ve dış ilişkilerinde de dengelemeyi gözeterek bir ittifak sistemi içerisinde bulunan devletin güce ihtiyacı azalacaktır (Kalkan, 2018: 125). Dolayısıyla da güç miktarını azaltacaktır ve minimum güç maksimum güvenlik anlayışıyla harekete edecektir.

Daha evvelde belirtildiği gibi Waltz uluslararası sistemi bir analiz düzeyi olarak kabul ederken sistemin de kendine has yapısından etkilenen birimlerden oluştuğunu ifade etmektedir (Waltz K. N., 2015: 51-77). Bu birimler sistemin üst otoritesi olamayacağı için sistem anarşik yapıdadır. Barışın korunabilmesi de bu sistem içindeki devletlerin davranışlarına bağlıdır ve bu yapı devletlerin davranışlarını etkilemektedir (Keyik & Erol, 2019: 14). Tüm bu çıkarımlar üzerinden Waltz uluslararası ilişkilerde barışın korunması kapsamında evrensel örgütlenmeler, uluslararası örgütler veya ken-

dine has oluşturulmuş siyasal sistemleri gereksiz görmektedir (Waltz K. N., 2015). Çünkü sistemin anarşik yapısının ve devletler arası ilişkilerdeki hiyerarşik durumun bu yapılanmalarda da devam edeceğini ön görmektedir. Buradan hareketle de benzer birimlerin örgütlenme içinde de benzer davranışlar sergileyeceği varsayımı ile örgütlerin çözüm olamayacağını öne sürmektedir. (Waltz K. N., 2015). Dolayısıyla anarşik yapı içindeki hiyerarşi de bu yapılanmalara sirayet edeceği için bu örgütlenmeler ve yapılanmalar büyük devletin amacına hizmet eder hale gelir ve diğer devletleri otomatik olarak peşine takılma stratejisi uygular hale dönüştürebilir (Waltz K. N., 2015). Bu sebeple devletler doğru bir zamanlama ile uluslararası sistemde maksimum güvenlik için en doğru ittifak sistemini kendi seçmeli yani başının çaresine bakabilmelidir (Viotti & Kauppi, 2016: 64).

Waltz bu bağlamda uluslararası sistemde farklı aktörler olabileceğini kabul etse de sadece devletlerin davranışlarını bir sisteme bağlı görür ve bu davranışlar üzerinden genel bir teoriye ulaşılabileceğini ifade eder (Knutsen: 329-330). Benzer şekilde bir diğer uluslararası ilişkiler kuramcısı olan Kai He, neo liberalizm ve neo realizm sentezi bir kurumsal dengeleme davranışını ortaya koyarak devletlerin örgütlere ve şirketlere karşı da dengeleme davranışına girebileceğini ifade eder (Özlük, 2017: 235). Waltz işbirliği konusunda da olumsuz değildir. Sistemde birbirine benzer birimlerin hedefler konusunda aynı fikirde ve eşit katılım hakkına sahip olması halinde bu birimlerin yani devletlerin işbirliğine açık olacağını ifade eder (Knutsen, 2006). Waltz’un minimum güç kavramını dayandırdığı bir diğer argümanı da budur. Buradan da görülebileceği gibi uluslararası örgütler veya siyasal sistemler, bir zaman sonra devletler gibi ve devletler sistemi içinde hareket etmek mecburiyeti olacaktır. Dolayısıyla bu yapılara bağlı veya üye olan devletlere ne gibi kazanımları olacağı da bir soru işaret taşımaktadır.

Bu çalışmada AB fikrinin, Avrupa’yı merkeze alan düşüncenin dışına çıkıldığı taktirde vaat ettiği gibi “sonsuz barışı” sağlayabilme ihtimali var mıdır sorusu bu yaklaşım üzerinden tanımlanmaya çalışılacaktır. Ancak daha öncesinde AB’nin uluslararası sistemde kabul edilen bir aktör olup olmaması meselesi gündeme gelecektir. Bundan dolayı öncelikle uluslararası

ilişkiler aktörü olmak ne demektir sorusuna cevap aranması gerekecektir.

Uluslararası ilişkilerin aktörleri, genel olarak iç içe geçmiş olduğu kabul edilen bir sistem içinde devletler başta olmak üzere devletlerin iradesiyle kurulmuş uluslararası örgütler veya birey iradesiyle kurulmuş sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra, bireyler, çok uluslu şirketler ve terör grupları olduğu kabul edilmektedir (Goldstein & Pevenhouse, 2015: 49). Bu tanımdan hareketle, uluslararası sistemde etki yaratabilen her birime aktör denmiştir. Aslında yirminci yüzyıl itibariyle ortaya çıkan bu yeni aktör olma tanımı, ülkeleri veya toplumları olmayan kurumlarında aktör olabileceği göstermektedir (Gönlübol, 2014: 43). Uluslararası ilişkiler disiplini daha evvel devletlerin birbirlerine olan etkilerini inceleyen ve buna göre teori üreten bir disiplin iken, yukarıda bahsedilen devlet dışı bu aktörler devletleri idare eden hükümetler üzerinde etki sahibi oldukları için yeni bir bakış açısına da ihtiyaç duymaktadır. (Gönlübol, 2014: 43-44). Buradan hareketle de kavramsal olarak başka bir sorun daha meydana gelmektedir. Bu sorun da çok uluslu şirketlerin veya sivil toplum kuruluşlarının dış politikaları olup olmadığı sorunudur. Dış politika, bir devletin bir başka devlete veya başka devletlere karşı oluşturmuş olduğu siyasal tutum ve davranışları ifade etmektedir (Arı, 2012: 16). Tanımdan anlaşılacağı üzere dış politika kavramı olayların devletler nezdinden ele alınışını belirlerken, çok uluslu şirketler ve uluslararası örgütlerin dış ilişkileri ve bu ilişkilere bağlı geliştirdikleri stratejileri olmaktadır. Burada daha sonra açıklanacak olan nev-i şahsına münhasır AB Siyasal Sistemi'nin bir dış politikası olup olmayacağı sorunu da işte bu perspektif üzerinden ele alınmaya çalışılacaktır.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN OLUŐUMUNUN TARİHSEL SÜRECİ

AB'nin oluşum süreci incelenirken akla gelen ilk soru neden böyle bir oluşuma ihtiyaç duyulduğudur. Burada da kültürel ve kurumsal entegrasyonu kapsayan yapı olarak, ortak noktaları bağdaştırma gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda da bu ortak noktalar nereden başlar yani en temelde Avrupa neresidir sorusu karşımıza çıkmaktadır. On dokuzuncu yüzyılda hemen hemen benzer dönemde Avrupa'yı bir

coğrafya olarak tanımlayan iki tarih figürü olmuştur. Bunlardan Habsburg İmparatorluğu Şansölyesi Metternich Avrupa'nın Doğu sınırının Viyana'nın hemen doğusunda Tuna Nehri kıyısındaki Landstrasse olduğunu belirtirken; Napoleon Bonaparte'da Avrupa'nın Pirenelere başladığını söyleyerek güney sınırını çizmiştir. Avrupa Topluluklarının oluşum çağında ise Avrupa'nın sınırı Doğu Bloku ülkelerinin en batısındaki Polonya'nın batısı olarak nitelendirilmiştir (Canbolat, 2003: 213). Soğuk Savaş sonrası dönemde ise Doğu Avrupa ve Batı Balkanlar tanımlamasıyla Soğuk Savaş döneminde Doğu Bloku'nda yer alan devletlere doğru bir yayılım söz konusu olmuştur. Bu da göstermektedir ki coğrafi olarak da kültürel olarak da Avrupa'nın üzerinde uzlaşmış bir sınırı yoktur. Ancak bir medeniyet ve kültür olarak Avrupa'nın Karolenj İmparatorluğu'nun sınırları içinde kalan ve üzerinde Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu ve Fransa'nın bulunduğu coğrafya olduğu anlaşılmaktadır.

Bu coğrafyada bir birlik arayışının ortaya çıkması ile alakalı olarak ilk faktör, coğrafyanın iki ayrı kutbu olan Fransa ile Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu arasındaki çatışma gösterilebilir. Bu çatışma daha sonra Alman – Fransız ulusal çatışmasına dönüşmüş ve birçok savaşı da birlikte getirmiş iki ulusta sürekli çatışan çıkarları adına mücadele etmiştir (Sander, 2011: 222). Bu çatışmada fenomen haline dönen iki savaştan birincisi Otuz Yıl Savaşları diğer de 1870-71 Prusya – Fransa Savaşı'dır. Otuz Yıl Savaşları'nda Katolik Fransa, Alman prenslikleri arasındaki din çatışmasını desteklemek adına Protestan Prenslikleri desteklemiştir (Özdal & Karaca, 2020: 274). 1870-71 Prusya – Fransa Savaşı'nda ise, Prusya ordusu Sedan'da Fransa Ordusunu yok ederek Paris'i işgal etmiş ve Prusya Kralı'nın tüm Almanların İmparatoru olduğu bu savaşta ilan edilmiştir (Sander, 2011: 221). Bu savaşın sonucu olarak bir de bölge sorunu ortaya çıkmış ve Alsas – Loren sorunu bir kan davası haline dönüşmüş iki devlet arasındaki sorun iki defa tüm dünyanın sorunu haline gelmiştir.

Alman – Fransız çatışmasının devam ettiği esnada, uluslararası sistemin Avrupa Merkezli olması bir birliğin ortaya çıkması ile alakalı birikimi de artırmıştır. Westphalian düzeninin egemenliği öne çıkaran

yapısı çerçevesinde sistemin güç dengesine dayanıyor olması devletlerin toprak kazanmak yerine daha farklı şekillerde güçlenmesi gerekliliğini ortaya çıkmıştır. 1856 Paris Barış Konferansı'ndan sonra, Avrupalı devletler egemenlik yetkilerinin sınırlandırılması veya kısmen devredilmesine dayalı ticari, ulaşım ve sağlık alanlarında iş birliğinin yoğunlaştırılmasına yönelik çeşitli örgütler veya komisyonlar kurmuşlardır. Bu kurumlar AB'nin on dokuzuncu yüzyıldaki öncülleri olarak kabul edilebilir (Özdal, 2020: 49-64).

Birinci Dünya Savaşı sonrasında ise Paris Barış Konferansı'nda kurulmuş olan örgütlerin bir çatı altında toplanmasını sağlayan Paneuropa Union kurulmuştur (Özdal, 2020: 53). 1929'da Milletler Cemiyeti bünyesinde dönemin Fransa Başbakanı Arisitide Briand Avrupa Federasyonu ismiyle bir birim oluşturulması için bir tasarı hazırlamıştır. Yine de söz konusu bu girişimler Avrupa'daki başta Alsas-Loren olmak üzere siyasi sorunlardan dolayı etkin hale gelememiştir. Ayrıca Birinci Dünya Savaşı'nın yaratmış olduğu ekonomik sorunlara çözüm niteliğinde bir etki göstermemiş ve 1933'te Adolf Hitler'in Almanya'da iktidar olması ile de bu hayal ertelenmiştir. Hatta daha sonra Winston Churchill'de 1938 yazdığı makalesinde ekonomik iş birliği sağlayacak bir birleşik Avrupa fikrini öne sürse de Versay düzeni ile alakalı hiçbir adım atılmıyor olması ve Nazilerin yayılmacılığına İngiltere'nin yatıştırma yoluyla karşılık vermesi bu düzeni uygulanamaz kılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise Avrupa artık sistemin merkezi olma kuvvetini yitirmiş, eski düzeni iki kez yıkıma uğratan Almanya bölünmüş, İngiltere üstünlüğünü Amerika Birleşik Devletleri'ne kaybetmiş, Fransa'da büyük bir yıkım ile savaştan çıkmıştır. Batı Avrupa sistemin merkezi olma konumunu kaybederken diğer taraftan sistemin kendisi de değişerek güç dengesinden gevşek iki kutuplu sisteme geçiş yaşanmıştır. Bu geçiş ile gevşek kutupların diğer tarafında yer alan ve İkinci Dünya Savaşı öncesinde Batı Avrupa Devletlerinin düşman olarak kabul ettikleri Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin bu devletler üzerinde bir tehdit oluşturması ile örgütlenme arayışları daha da hızlanmıştır. Bunun yanında Avrupalı Devletlerin çeşitli bağımsızlık hareketleriyle birer devlet olarak ortaya çıkan kolonilerini, ideolojik

dünya döneminde de kontrol edemez hale gelmeleriyle hem ekonomik pazarlarını hem de hammadde kaynaklarını kaybetmeleri birlik arayışlarını artıran faktörlerden olmuştur (Özdal, 2020: 53-54). Diğer taraftan gevşek iki kutuplu sistemde Avrupa devletlerine en büyük tehdit olan SSCB'nin karşısında konumlanan Amerika Birleşik Devletleri (ABD), güçlü bir Avrupa'yı, olası bir çatışma halinde SSCB'yi kısıtlayabilme kabiliyeti açısından stratejik olarak önemli görmüştür. Tüm bunların yanında Avrupa, iki dünya savaşının ardından gelişmiş insan ve emek gücünü de kaybetmiştir. Bu durum devletlerin kendi aralarındaki siyasi sorunlarının Avrupa Tarihi boyunca çözülmesi yöntemi olarak gördüğü savaşı kenara bırakarak, bir birikim oluşturup savaş olasılığını kontrol etme zorunluluğunu beraberinde getirmiştir (Özdal, 2020: 62-63).

Avrupa devletleri iki dünya savaşı sonrasında hem ekonomik bir yıkım hem de teknolojik bir geri kalmışlık içinde kalmış ve devletlerin her biri tek başına rekabet edebilme gücünü yitirmiştir (Özdal, 2020: 62-63). Tüm bu sebeplerden ötürü Amerika Birleşik Devletleri'nin de teşvikiyle Avrupalı devletler arasında bir birlik kurulması konusunda çalışmalar yoğunlaşmıştır. Yine de bu birlik arayışlarını tetikleyen esas neden ise; Fransa ve Almanya'nın kendi aralarındaki çatışmayı bitirme çabasıdır.

1948 yılında Çekoslovakya'da, Sovyet destekli bir darbe gerçekleşmesi ile beraber Komünizm tehlikesinin Orta Avrupa'ya yayılmasını tamamlamasının ardında bu tehlikenin Batı Avrupa'ya yayılmasının engellenmesi adına İngiltere, Fransa ve BeNeLux ülkeleri tarafından Batı Avrupa Birliği (BAB) kurulmuştur (Armaoğlu, 2020: 339). 17 Mart 1948'de kurulan BAB bir üyenin saldırı altında olması halinde diğerlerine de saldırılmış sayılacağı ilkesi ile NATO'ya kaynaklık etmiştir (Armaoğlu, 2020: 339). Daha sonra Marshall Yardımlarının işler bir şekilde paylaşılmasını sağlamak adına yine 1948'de Avrupa İktisadi İş Birliği Örgütü kurulmuştur. 27 Mayıs 1952 tarihli ve BAB'yi Batı Almanya ve İtalya'nın katılımıyla Avrupa Savunma Birliği'ne dönüştüren Pleven Planı ise 30 Ağustos 1954'te Fransız Parlamentosu'nun reddiyle gerçekleşmemiştir.

AVRUPA TOPLULUKLARININ ORTAYA ÇIKIŐI VE AVRUPA BİRLİĞİ'NE EVRİLMESİ

Avrupa İktisadi İŞ Birliği Örgütü'nün yardımların ardından iŐlerliĐini yitirmesiyle Fransa'nın Dışişleri bakanı Robert Schumann'ın oluŐturduĐu kömür ve çelik üretiminin birleŐtirilmesine dayanan bir planla 23 Temmuz 1952 tarihinde Paris Antlaşması imzalanarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulmuştur. 25 Mart 1957 tarihinde imzalanan Roma Antlaşması ile de Avrupa Ekonomi Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu kurulmuştur. Böylelikle 7 Şubat 1992'de imzalanan ve imzacı devletlerin iç hukuk prosedürlerini yerine getirmesinden sonra 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması'nda (AB Kurucu Antlaşması) kurulan AB'nin üç sütunundan biri oluşturulmuştur.

Sütunlardan ikincisi olan Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası (ODGP) ise 2 Ekim 1997 tarihinde imzalanarak, 1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ile AB Bakanlar Konseyi'nin ortak kararlarının yanı sıra; ortak strateji temelinde, ortak eylem ve davranıŐların kabul edilmesi ve bunların yürütülebilmesine yönelik kararların ağırlıklı çoğunlukla alınabilecek kararlar olması ortaya konmuştur (Özdal, 2020: 37). ODGP'nin belirlenmesi konusunda AB'nin genel olarak askeri olmayan yolları kullanarak barışın korunmasının sağlanmasını önceleyen bir faaliyet benimsemiŐtir. Burada da AB Kimliği vurgusunun ön plana çıkarılması amaçlanmaktadır. Amsterdam Antlaşması'nın getirmiş olduğu değişiklikler, hükümetler arası olmaktan ziyade bir iç düzenleme niteliğinde gözükmektedir.

AB Kurucu Antlaşması ve Amsterdam Antlaşmaları ile birlikte Avrupa Topluluklarının AB'ye dönüşmesi süreci Avrupa'da, birlik arayışları döneminde ortaya konan Federalizm, konfederalizm, birleşik devletler tartıŐmalarında yeni bir tartıŐmayı baŐlatmıŐtır. Süpranasyonel karakterli olma adı verilen bu iddia ile AB, "sui generis" bir yapı olarak entegrasyona dayanan bir kurumsallaŐmayı amaçlamaktadır.

Entegrasyon kavramı, ulusal çıkara dayanan dış politikanın uluslararası sistemdeki anarŐiyi beslediği varsayımına dayanarak, ortak çıkarlar yoluyla uluslararası sistemin yeniden inŐasını hedeflemektedir (Canbolat,

2006: 118). 1965 Brüksel Antlaşması, Avrupa Ekonomi Topluluğu, Avrupa Kömür-Çelik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nun konsey ve komisyonlarını Avrupa Kömür-Çelik Topluluğu'nun kurullarını yüksek otorite kabul ederek birleŐtirmiŐtir (Reçber, 2013: 20). Bu birleŐmeden itibaren de süpranasyonel kurumsallaŐma konusu ortaya çıkmıştır. Entegrasyon kavramı ile de üye devletlerin kurumlarının oluşturulan üst kurullara bazı yetkilerini devredererek oluşan üst kurulun egemen devlet üzerinde etki sahibi olması amaçlanmıştır. Entegrasyon kavramı, Ernest Haas ve Leon Lindberg'e göre; başta ekonomik ve hukuk kurumlarının sürece dahil edilmesi ile oluŐacak değerin her entegre devlete aynı Şekilde dağıtılmasını amaçlamaktadır. Böylelikle de ulusal çıkara dayanan devletler arası ilişkilerin törpülenmesi hedeflenmektedir (Canbolat, 2006: 122-123). Sonuç olarak Avrupa Tarihi göz önüne alınarak güç dengesi sisteminin ulusal çıkarı ön plana çıkararak Avrupa Devletler Sistemi anlayışı yerine 1986'da Lüksemburg'da ilan edilen Tek Avrupa Senedi ile başlayan süreçle değer dağıtımına ve birlik için göz ardı edilebilir çıkarların olduğu düşüncesine dayalı yeni bir sistem inşa edilmeye çalıŐılmıŐtır.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN AKTÖRLÜĞÜNÜN YAŞANAN SORUNLAR ÜZERİNDEN DENENMESİ VE BİRLEŞİK AVRUPA DENEMELERİ

Entegrasyon kavramının içinde yer alan göz ardı edilebilir çıkarlar tanımı yeni bir sorunu beraberinde getirmektedir. Bu da hangi çıkarın ne derecede göz ardı edilebilir olduğuna yöneliktir. İkinci sorun da Avrupa'da ortaklığın kurumsallaŐtıĐı ve daha sonra bu durumun genişlemesine yönelik ortaya konan görüşlerdir. Daha önce de ifade edildiği gibi İkinci Dünya Savaşı sonrasında ekonomik olarak yıkıma uğramıŐ, merkez olmasının yanı sıra rekabet gücünü de yitirmiş Avrupa, SSCB tehdidine karşı birleŐerek korunma yoluna gitmiştir. Soğuk savaş sonrasında da ortaya çıkan liberal demokrasilerin üstünlüğü anlayışı çerçevesinde entegrasyon üzerine süpranasyonel bir siyasal sisteme dönüşme durumuna yönelik hızlı bir dönüşüm yaşanmıştır. Yani AB içindeki kuvvetlerin arasında çıkar çatıŐması yaratacak bir olayla karŐılaŐılmamıŐtır.

Çıkarların göz ardı edilmesiyle alakalı olarak mesele- nin test edilmesiyle ilgili çıkan somut örneklerden biri 1979'da Avrupa ülkelerindeki genel ekonomik dur- gunluğun ardından Avrupa Topluluklarının sorunların çözümüne katkı sağlamadığı savıyla İngiltere Başba-kanı Margaret Thatcher'ın "Paramızı geri istiyoruz" sloganıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu'na yönelik ödemelere ilişkin kampanya başlatmasıdır. Bu kam-panya başarılı olmuş ve Fransa'nın arabuluculuğu ile sorunlar aşılabılmıştır (Fırat, 2009: 121).

Avrupa Tek Senedi, Maastricht Antlaşması (AB Ku- rucu Antlaşması), Amsterdam ve Nice Antlaşmaları, AB'nin üzerine kurulu olduğu Paris ve Roma Antlaş- malarına birçok değişiklikler getirmiş ve eklemelere de bulunmuştur. Ancak bunlar AB'nin entegrasyon temelli yürümeye çalışan dinamik yapısı için yeterli görülmemiştir. Sonuçta entegrasyon sürecinin sonun- da, ulusal kurumların yerini AB kurumlarının aldı- ğı yeni bir siyasal sisteme geçiş beklenmektedir. Bu sebeple AB Anayasası süreci AB'nin geleceğinin ve fikirlerinin hızla gerçekleşmesi açısından önem arz eden bir konu olmuştur. Ancak AB Anayasası'nın kabul edilme süreci de entegrasyon ve süpranasyo- nellik süreçlerinde başarısız olduğunu gösteren bir başka olay haline dönüşmüştür. 17-18 Haziran 2004 tarihinde Nice 'de toplanan AB Konseyi tarafından kabul edilen anayasa, 29 Ekim 2004 tarihindeki Roma AB Liderler Zirvesinde de üye devletlerin liderleri tarafından imzalanmıştır (Reçber, 2013: 36). Daha sonra da üye devletlerin iç hukuk prosedürlerine göre yürürlüğe girme işlemleri yapılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda entegrasyon sürecinin ve AB'nin öncülerin- den olan Fransa'da, 29 Mayıs 2005 tarihinde yapılan referandumla, Hollanda'da ise 1 Haziran 2005 tarih- inde yapılan referandumla AB Anayasası reddedilmiş, diğer öncü devlet Almanya ise referandum sürecini işletmeyi ertelemiştir (Reçber, 2013: 37-38). AB'nin klasik anlamda bir aktör olarak kabul edilmesini de sağlayacak olan bu Anayasa girişiminin reddi ile AB içinde "göz ardı edilebilir" çıkarların geri plana atıl-ması konusunda daha fazla zamana ihtiyaç olduğu gö- rülmüştür.

AB Anayasası'nın yürürlüğe girememesi ile AB Kon- seyi bu minvalde başka çözümler aramış ve 2007'de AB Kurucu Antlaşmalarının revize edilmesi için bir

Hükümetler Arası Konferans toplanması kararını al- mıştır. 2004'te AB Anayasası'nın oluşturulması sü- recinde toplanan Hükümetler Arası Konferanslardan dan faydalanarak 2007'de toplanan Hükümetler Arası Konferans Ekim 2007'de AB'nin etkinliğini ve yetki sınırların belirleyerek kurucu antlaşmaları revize eden yeni bir çalışma yapmıştır (Reçber, 2013: 39). 2007 Lizbon (Reform) Antlaşması denen bu antlaşma başta İngiltere, İrlanda ve Danimarka olmak üzere vazgeçil- mez egemenlik haklarına dair hassasiyetleri olan üye devletleri rahatsız etmemeyi amaçlayan bir çalışma sunulmuştur (Reçber, 2013: 39). AB Konseyi tarafın- dan kabul edildikten sonra 13 Aralık 2007 tarihinde AB üye devletlerinin liderleri tarafından Lizbon'da imzalanan antlaşma, AB Anayasası'nda olduğu gibi devletlerin iç hukuk prosedürlerini yerine getirmesiyle yürürlüğe girecek konuma gelmiştir. Ancak İrlan- da Cumhuriyeti Lizbon Antlaşması'nın kabulü için yapmış olduğu referandumla antlaşmayı reddetmiştir. Lizbon Antlaşması'nın uygulanabilmesi adına İrlanda Cumhuriyeti için benimsenen ayrıca hukuki garantiler verilmek mecburiyeti ortaya çıkmıştır ve bu şekilde sorun aşılabılmıştır. (Reçber, 2013: 41). Ortaya çıkan bu durumda yine AB'nin entegrasyon sürecinin Birle- şik Avrupa'ya dönüşmesi için daha uzun bir zamana ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

SUPRANASYONEL SİYASAL SİSTEMİN DIŞ İLİŞKİLER AÇISINDAN TEORİK OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

AB, süpranasyonel siyasal bir sistem olarak dış politi- kaya sahip midir ve buradan hareketle bir uluslararası sistem aktörü müdür? Daha önce ifade edildiği gibi AB'nin 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren AB Kurucu Antlaşması ile üç sütundan biri olarak kabul edilen ODGP, Lizbon Antlaşması ile 1993 yılına göre genişlemiş ve meşru- yet arayışındaki AB'nin yeni üyelerinin entegrasyonu- nun sağlanması açısından bir araç olarak görülmüştür (Özdal, 2020: 36). Bu açıdan Lizbon Antlaşması ile kurumsal yapının uyumu ve ODGP oluşturulma süreç- lerinin işlerlik kazanması amaçlanmıştır (Özdal, 2020: 36). Ortak güvenliğin ve savunmanın sağlanmasını da amaçlayan bu entegrasyon süreci AB'nin Kurucu Antlaşmalarına dayanarak çeşitli sorumluluk görevleri ortaya çıkarmıştır. Petersberg Görevleri olarak bilinen

bu görevler daha evvel de AB üyelerince kabul edilmiş olmakla birlikte Lizbon Antlaşması ile AB Kurucu Antlaşmalarının kapsamına alınmıştır (Özdal, 2020: 185). Bu görevler ODGP'nin yanı sıra Adalet ve İçişleri İş Birliği Sütununun da bir parçası görünümündedir.

AB'nin aktör olma ve entegrasyon süreçlerini tamamlama konusunda atmış olduğu bir diğer adım da Kalıcı Yapılandırılmış İş Birliği Protokolüdür (PESCO). Bu protokol Lizbon Antlaşması'nın 42'nci maddesinin 6'ncı bendi, 46'ncı madde ve 10 numaralı protokolle dayandırılarak kurulmuş AB üyeleri için derinlikli bir savunma işbirliğidir (About PESCO, 2021). ODGP'nin geleceği olarak ifade edilen PESCO dış politika ve güvenlik politikalarında konmuş entegrasyon hedefinin süreç içinde değişime uğraması sonucu ortaya çıkmış bir protokoldür (Biscop, 2008). AB'nin 27 üyesinden sürece dahil olmuş 25 tanesiyle oluşturulacak bir silahlı kuvvetler gücüyle AB'nin silahlı gücü sorununu ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır (Biscop, 2008).

Bu kapsamda dönemin AB'nin Dışişleri ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini'nin öncülüğünde bu sorunu ortadan kaldırmaya yönelik olarak 28 Haziran 2016 tarihinde AB Güvenlik ve Savunma Küresel Stratejisi sunulmuştur (Implementation Plan on Security and Defence, 2021). Bu strateji belgesi ile AB'nin birliğin egemenlik alanı dışındaki çatışma ve krizlere karşı bir politika oluşturabilmek, AB'nin dış ilişkilerinde savunma ve güvenlik alanında ortaklıklar kurmak, oluşturulan bu ortaklıkların potansiyel kapasitelerini artırmak ve son olarak Avrupa Birliği vatandaşlarını korumak gibi hedefler ön plana çıkarılmıştır (Timeline: European Cooperation In The Area of Security and Defence, 2020). Bu açıdan AB, ODGP vasıtasıyla üye devletler arasında ortaklık oluşturularak hızlı, orta vadeli ve uzun vadeli bazı hedefler ortaya koymuştur (Implementation Plan on Security and Defence, 2021). Bu hedefleri gerçekleştirmek adına finansman açığı kapatmak amacıyla AB Savunma Fonu oluşturulmuştur (Timeline: European Cooperation In The Area of Security and Defence, 2020). 2017 yılında yürürlüğe konan bu fon kapsamında 2020 sonrasında AR-GE faaliyetleri için toplam 5,5 Milyar Euro'luk bir kaynak oluşturulması amaçlanmaktadır.

AB Güvenlik ve Savunma Küresel Strateji Belgesi'nde amaçlardan biri olarak da NATO ile koordinasyonu artırılması da vurgulanmıştır. Her iki yapının da üyelerinin çoğunlukla aynı olması üzerinden bir ortak savunma ve güvenlik planının uygulanabilir olması sebebiyle bir işlerlik kazandırmak adına bu adımlar atılmıştır. Bu kapsamda 8 Temmuz 2016 tarihinde Varşova Deklarasyonu imzalanarak iki taraf iş birliklerinin genel olarak kapsamını ilan ettiler. Bu kapsam 7 ayrı sütunda ilan edilerek tanımlanmıştır. Buna göre; NATO ile AB sürekli değişkenlik gösteren Hibrit Tehditlere karşı AB bünyesinde oluşturulan Helsinki'deki Hibrit Tehditlere karşı AB mükemmeliyet merkezine destek vermeyi ve bu tehditlerin tanımlanması konusunda işbirliği yapmayı, bunun yanı sıra stratejik iletişim ağlarının geliştirilmesi, siber güvenliğin sağlanması, denizcilik faaliyetlerinde yatırımların da artırılarak iş birliğinin sağlanması gibi konularda işbirliğini artırılması amaçlanmıştır. Her iki tarafın silahlı kuvvetlerinin birlikte askeri eğitimler yapması ve eğitimi koordinasyonunun sağlanması, NATO ve AB'nin diğer ortaklarının savunma ve güvenlik kapsamında desteklenmesi ve son olarak da savunma kapasitelerinin işbirliği çerçevesinde artırılması olarak da 7 yedi sütun inşa edilmiştir (EU-NATO Cooperation, 2021). Bu işbirliğinin sağlanabilmesi PESCO projesinin önemini artırmış ve süreci hızlandırmaya yönelik adımlar atılmıştır. Sonuç olarak da PESCO'nun, hukuki kişiliği bulunan Avrupa Savunma Ajansı üzerinden oluşturularak kurumsal bir çerçeveye oturtulması amaçlanmıştır (Özdal, 2020: 187).

Özellikle ABD'nin, Çin'in ekonomik ve siyasi yükselişi karşısında motivasyonunu Pasifik bölgesine yönlendirmesi ile beraber, PESCO projesi, NATO'nun yerine konumlandırılacak ve ABD ile NATO'ya bağımlılığı sona erdirecek ama koordinasyonu da sürdüreceği böylelikle de AB'nin özellikle güvenlik açısından entegrasyonunu hızlandıracak bir proje olarak görülmeye başlamıştır. Bunun ile alakalı olarak 25 Şubat'ta gerçekleştirilen AB liderler zirvesinde de NATO'nun demode hale geldiği, AB'ye egemenlik alanında ise birçok farklı odaktan tehdidin Soğuk Savaş döneminden yüksek olduğu vurgulanarak, AB'nin Savunma Fonu'na sağlamış olduğu bütçeyi gözden geçirmişlerdir (Koyuncu, 2021).

PESCO'nun, bir proje olarak entegrasyon süreçlerinde AB'nin birleşik yapısının ve aktör olarak ağırlığının artması konusunda önemli bir proje olduğu söylenebilir. Ancak 2018'den itibaren kurulmuş olan bu proje de halen katılmayan üye devletler mevcuttur. Tabi PESCO Projesinin entegrasyon süreçleri bağlamında bir otorite yaratabileceği kabul edilebilir. Ancak bu projenin AB'nin hedefleri kapsamında savunma ve güvenliğin diyaloga dayandırılması amacının geri plana atılıyor imajı yaratmasıyla bir tutarlılık sorunu da ortaya çıkacaktır. Diğer taraftan, AB'nin bir siyasal entegrasyon sürecinden ziyade ekonomik ve güvenlik iş birliği örgütüne dönüşmesi ve göz ardı edilebilir çıkarların yeniden ön plana geçmesi ile Waltz'un ifade ettiği bu tip örgütleri büyük devletlerin kendi lehlerine kullanabileceği varsayımı üzerinden AB'nin kurumsal işlerliğinin de tehlikeye girebileceği ifade edilebilir.

Waltz'un ifade ettiği örgütün veya yapının manipüle edilmesi ve ulusal çıkarlara uygun kullanılması ile ilgili diğer konularda ise 2000'li yıllara gelindiğinde daha farklı örneklerle karşılaşıldığı söylenebilir. Öncelikle AB, Soğuk Savaş sonrasında uluslararası ortamın değişmesiyle beraber Amerika Birleşik Devletleri'nin sert gücüne karşılık bir yumuşak güç unsuru olarak küresel anlamda varlık göstermeye başlamıştır (McCormick, 2015). AB açısından aktör olabilme tartışmaları da Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkmıştır. AB'nin bölgesel açılımlar yaptığı bu dönemde bu açılımları dış politika olarak değil, dış ilişkilerin geliştirilmesi olarak nitelendirilmiştir (Yıldız, 2015: 1-10). Bu minvalde Akdeniz İçin Birlik, Kuzey Boyutu, Avrupa Komşuluk Politikası, Orta Asya Stratejisi, Karadeniz Sinerjisi ve Doğu Ortaklığı olarak adlandırılan bölgesel iş birlikleri çalışmaları programları açıklanmıştır. AB'nin 2004 yılında ilan ettiği AB Komşuluk Politikası Strateji Belgesi, Doğu komşuları Ermenistan, Azerbaycan, Belarus, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna'yı ve Akdeniz komşuları Cezayir, Mısır, Fas, Tunus, İsrail, Ürdün, Lübnan, Libya, Filistin, Suriye devletleri ile iki taraflı iş birliğinin artırılarak ticari iş birliğine dayan ilişkiler kurmayı amaçlamaktadır (European Neighbourhood Policy, 2021).

AB Komşuluk Politikasının nihai hedefinin özellikle Doğu komşularının bir genişleme öncesinde belirli bir ekonomik uyum süreciyle AB'ne katılıma hazırladığı

ifade edilmektedir (Yıldız, 2015: 1-10). AB Komşuluk Politikasının eylem planları olarak ifade edilen ortak değerlerin oluşturulması ve bu değerlere bağlılık, siyasi diyalogun kuvvetlendirilmesi, ekonomik ve sosyal kalkınma politikası, ticaret ve iç pazar, enerji ve ulaşım gibi başlıklar belirlenmiştir (Arman & Mengüaslan , 2015: 63-66). Bu kadar kapsamlı bir dış ilişkiler açılımının da özellikle SSCB'nin dağılmasından sonra Doğu Avrupa'da etkili olma arayışı ile birleştiğinde de oluşan yeni düzenin korunması amacını taşıdığı söylenebilir (Arman & Mengüaslan , 2015: 65). Ancak Vladimir Putin'in iktidara gelmesinden sonra ilan edilen Yakın Çevre Doktrini'nin içinde yer alan devletleri kapsıyor olmasından dolayı Rusya Federasyonu tarafından son derece rahatsız edici olarak karşılanmıştır (Keskin, 2015: 46).

Tarihsel okumalar çerçevesinde çeşitli araştırmacılar için Ukrayna, Rusya'nın ayrılmaz bir parçası olarak ifade edilmiştir. Rusya ile herhangi bir ayırıcı doğal sınırı da bulunmayan Ukrayna, ayrıca tarihteki ilk Rus devleti kabul edilen Kiev Knezliği'nin merkezini kendi başkenti olarak belirlemiş durumdadır. Bu sebeple Ukrayna olmaksızın Rusya sıradan bir devlet, Ukrayna ile ise bir imparatorluktur tezi ileri sürülmektedir (Arman & Mengüaslan , 2015: 68). Bu minvalde yine Almanya öncülüğünde, AB yukarıda ifade edilen Ukrayna'ya yönelik ve Rusya Federasyonu tarafından genişleme olarak tanımlanan adımları atmış, bunun sonucunda 2000'li yıllar boyunca siyasi krizlerle AB ve Rusya Federasyonu arasında gidip gelen bir devlet olmuştur. Nitekim Ukrayna'da 2014'te protestolar başlamıştır bu olaylar sonucunda önce Rus Ordusu ülkeye müdahale etmiş sonra Rusya Federasyonu, Kırım'ı ilhak ettiğini açıklamış, ayrıca Donbass bölgesini de işgal etmiştir. Daha önce ifade ettiğimiz Klasik Avrupa Medeniyetinin sınırları ile pek bir bağı bulunmayan Ukrayna bu çekişme sonucunda bölünme noktasına gelmiştir. Bugün hala Ukrayna'da savaş devam etmektedir. Tabi Ukrayna Krizi'nin ortaya çıkış sürecinde Vladimir Putin'in AB yerine doğrudan Almanya'yı hedef alması ve Almanya'nın buna karşılık vermesi AB açısından aktör olma konusunda soru işaretlerini artıran bir etmen olmuştur.

Bir diğer örnek olarak, 2009'da Avrupa'yı etkisi altına alan küresel ekonomik krizle beraber Yunanis-

tan, İspanya, Portekiz, İtalya gibi ülkelerin girdikleri mali kriz döneminde ortaya çıkmıştır. Bu devletlerin Avrupalı değerlere dayanarak krizden çıkmak yerine Almanya'nın yol gösterdiği ve zaman zaman dayattığı yollarla dolayısıyla Almanlaşarak çıktıklarına dair bazı yorumlar yapılmaktadır (Çınar & Çukur, 2019: 174). Almanya daha önce 1992'de de Yugoslavya'nın dağılması sürecinde Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlığının tanınması konusunda Avrupa Topluluklarına baskı yaparak bu konuda lehte bir karar alınmadığı takdirde kendilerinin buna yönelik bir karar alacaklarını beyan etmiş ve agresif bir politika izlemekle daha sonra eleştirilmiştir (Oğultürk & Dağıstan, 2017: 40). Ancak bu dönemde paralel bir biçimde Waltz, yeni dünyada Balkanlar ve Doğu Avrupa'nın Almanya'nın doğal hinterlandı içerisinde yer aldığını söyleyerek Almanya'nın ulusal çıkarına yöneleceğini ifade etmiştir (Oğultürk & Dağıstan, 2017: 37).

Soru işareti yaratmakta olan bir diğer politika da AB'nin Balkan Politikasıdır. AB'nin özellikle 2000'li yıllardan itibaren bütün Balkan Ülkelerini bir şekilde entegrasyon sürecine dahil etmesi iki şekilde yorumlanmaktadır. İlk olarak Brzezinski, NATO ve AB'nin Balkanlara ve Doğu Avrupa'ya yayılarak tersine bir demir perde inşa ediyormuş görüntüsü verdiklerini söylemiştir. Balkan ülkelerinin Klasik Avrupa Medeniyeti ile bağıni sorgulayan bu düşünceye göre bu bölgeler ayrıca bir savaş durumunda ön cephe olarak kullanılacak bölgeler olarak nitelendirilmektedir ve gelecekte bu görüş Balkan ülkeleri ile olan ilişkilere zarar verecektir.

İkinci görüşte Çin'in Kuşak Yol Projesi ile demiryolu ve deniz yolları aracılığıyla ticaretini ve etkisini Balkanlarda artırma çabasına karşılık özellikle Almanya tarafından son derece agresif bulunan Çin'in, AB ile özellikle insan hakları ve hukuk uygulamaları üzerinden antlaşmaya mecbur etmektir. Burada da Balkanlar'ın entegre edilmekten ziyade yine bir araç haline dönüştüğü görülmektedir. Zira bu amaç minvalinde bölgenin Güneydoğu Avrupa olarak isimlendirilmesi de kültürel olarak bir dışarıda görülen bir bölgenin kabul edilebilmesi adına bulunmuş bir isim dışlayıcı bulunmaktadır (Günel, 2015: 269).

AB'nin değerler konusunda kendi üyeleri ile yaşadığı

sorunlar da mevcuttur. Bunun en klasik örneği olarak Macaristan'da 2010 yılından bu yana iktidarda bulunan Viktor Orban'ın il-liberal demokrasi anlayışı ile Macaristan'ın AB uyum müzakereleri kapsamında geçirmiş olduğu anayasa değişikliklerini tam tersine çevirmeye çalışması gösterilebilir (Özel, 2020: 331-332). 1 Ocak 2004 tarihi itibarıyla AB üyesi olan Macaristan'da 2010 yılındaki ilk seçimleri göçmen karşıtlığına dayanan kampanya ile kazanan Orban ardından AB'nin merkezinin bulunduğu Brüksel'i yeni Moskova olarak tanımlayarak daha bağımsız ve milliyetçi bir çizgi oluşturmak istemiştir (Özel, 2020: 332). Özellikle 2010-2013 yılları arasında yapılan anayasa değişiklikleri konusunda herhangi bir tepki vermeyen AB, bu sürecin ardından Orban'ın artan otoriterleşme ve korku politikasına dayalı siyasetine göz yummakla eleştirilmiş sonraki süreçte AB müktesebatına uyumlu olmayan değişiklikler hakkında bir komisyon kurulup rapor hazırlanarak konunun Brüksel-Budapeşte hatında çözülmesi niyeti ortaya konmuştur (Özel, 2020: 337). Ancak bu diyalog çağrısının faydasının yanı sıra Orban'ın popülizmine de katkı sağladığı ifade edilmektedir. Bununla birlikte Macaristan ve Balkan Devletleri gibi eski Doğu Bloku devletlerinin hem siyasi hem de kültürel farklılıklarının göz ardı edilerek yapılmakta olan genişleme süreçleri, AB'nin çıkara dayanan ve özellikle Almanya'nın hinterlandını artırmaya yönelik adımlar olarak nitelendirilmektedir.

Soğuk Savaş'ın bitiminin ardından güvenliğe bakıştaki ideolojik algıların değişmesi ile beraber AB ile Çin arasındaki ilişkilerde canlanma yaşanmaya başlamıştır. 1995 yılında ilan edilen Çin Avrupa İlişkilerinin Uzun Vadeli Belgesi'nde Çin'in Avrupa için önemi sıralanmıştır. Burada küresel ve bölgesel Güvenlik çıkarlarının paylaşılması, iki muhatap dışındaki küresel konularda iş birliği yapılması, küresel ekonomik istikrar ve rekabetçilik olarak dört ayrı başlıkta Çin ile AB ilişkilerinin hedefleri belirlenmiştir (Commission, 1995). Daha sonra bu hedefler doğrultusunda 15 Mayıs 2001'de "AB'nin Çin Stratejisi" adıyla bu rapor güncellenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'a müdahale ettiği bir dönemde AB'nin Transatlantik ile ilişkilerinin gerilmesine paralel olarak Çin, Ekim 2003'te AB ile ilişkiler politika belgesini yayınlamaya AB üye devletleri ile çok boyutlu ilişkiler kurulması-

nı hedeflendiğini ilan etmiştir (Akçadağ, 2015: 417). 2007’de iki tarafın ilişkilerinin zirvesi olarak AB-Çin Zirvesi’nden itibaren ilişkilerin kurumsallaşmaya başladığı ve ikili diyaloga dayanmaya başladığı görülmektedir (Akçadağ, 2015: 417-418).

2012’den itibaren Amerika Birleşik Devletleri’nin Asya- Pasifik’i yeni hedef olarak belirlemesinden sonra diyaloga dayana ilişkilerde insan hakları ile alakalı konularda derin görüş ayrılıkları ile birlikte ilişkiler durağanlaşmıştır (Akçadağ, 2015: 419-421). Ancak 2009’da küresel ekonomik krizin AB’ye ulaşması ile birlikte oluşan ekonomik durgunluğun bir türlü giderilememesi ve hükümetlerin başarısız olması bununla beraber yeni ticari açılımlar yapmakta olan Çin’in AB nezdinde göz ardı edilmemesi gerektiğini göstermiştir.

Çin’in bu yükseliş devrinde AB içinden farklı yaklaşımlar dört grupta ifade edilmektedir. Birinci grup Almanya, Çek Cumhuriyeti ve Polonya’dan oluşan iç piyasasını Çin’in agresif buldukları yatırımlarına karşı korumaya çalışan İddialı Sanayiciler grubudur (Akçadağ, 2015: 427). Bu grubun Çin’e karşı yaklaşımlarının tutarlı ve çıkara dayalı olduğu ifade edilmektedir (Akçadağ, 2015: 427). İkinci grup İdeolojik Serbest Ticaret Yanlıları olarak ifade edilen gruptur. Danimarka, Hollanda, İsveç ve BREXİT ile ayrılan İngiltere’nin yer aldığı bu grup Çin ile ticari ve siyasi politikaların ayrılması gerektiğini ve Çin ile geniş kapsamlı bir serbest ticaret anlaşması yapılması gerektiğini savunmaktadırlar (Akçadağ, 2015: 427). Bu devletler yüksek teknolojiye sahip, finans ve hizmet sektörü ağırlıklı ekonomilerinin Çin’in sermayesinden faydalanmasının önünün açılmasını beklemektedirler.

Uzlaşmacı tacirler grubu olarak adlandırılan üçüncü grup ise Çin ile hem ticari hem de siyasi ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Başını Fransa ve İtalya’nın çektiği bu grup AB açısından eleştiri konusu olan Tibet ve Tayvan konularında Çin’e destek vermekte bununla birlikte ticari ilişkilerde Çin dominasyonuna karşı belirli bir korumacılık sergilemektedirler (Akçadağ, 2015: 427). Avrupa Takipçisi dördüncü grupta yer alan Belçika, İrlanda ve Avusturya gibi ülkelerde Brüksel tavrına göre kendini ayarlamaya odaklanmış durumdadır (Akçadağ, 2015: 427).

Bu konuda entegrasyona dayanan politikaların ilerlemiyor olması hem Ortak Dış Politika beklentisine zarar verirken hem de Çin’in AB’ye karşı daha kuvvetli kılmaktadır.

Burada üçüncü grupta yer alan Fransa’nın özellikle Avrupa’daki küresel ekonomik krizin ardından daha özerk bir politika izlemeye başlaması veya böyle bir imaja yönelmesi entegrasyon açısından da önem arz etmektedir. Fransa’da özellikle Sosyalist Partili Hollande’nin başarısız olduğu kabulü ile görevi bırakmasının ardından toplumda yoğun bir değişim arayışı meydana gelmiş ve Emmanuel Macron yeni bir politik aktör olarak sahne almıştır. Macron, NATO’nun Avrupa’ya yönelik politikalarını eleştirmiş ve Çin’e bir ziyaret düzenlemiştir. Özellikle Çin ziyaretinin ardından yaptığı açıklamada Macron’un, Çin ve Fransa’nın ABD sonrası dünyanın iki yeni lokomotif olduklarına yönelik değerlendirmesi, AB nezdinde özellikle Almanya tarafından hoş karşılanmamıştır. Bu süreçte Almanya’da özellikle ABD ve Rusya ile dalgalı ilişkileri sebebiyle AB içinde eşitler arasında birinci olma konumunu korumaya yönelmiş (Çınar & Çukur, 2019: 170), NATO’da daha etkin bir rol üstlenmeye çalışarak daha çok işlerlik kazandırmaya yönelik adımlar atmıştır.

AB’nin Transatlantik ile ilişkileri ise 2003’te Amerika Birleşik Devletleri’nin Irak’a müdahalesi ile başlayan İkinci Körfez Savaşı ile hızlı bir gerilemeye girmiştir. Bu dönemde AB üye devletleri Başkan George Bush’un Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda “Ya bizimlesiniz ya da teröristlerle” açılımını son derece indirgemeci bulsalar da bu konuda da yekpare bir tepki görmek mümkün değildir. Burada Almanya ve Fransa, Amerika Birleşik Devletleri’ne tepki gösteren devletler olurken, o dönem bir AB üyesi olan İngiltere Amerika Birleşik Devletleri’ne bu terörle mücadele açılımına fiili destek vereceğini duyurmuştur (Kocabaş, 2015: 346). Bunun dışında Amerikan basınında İspanya, Portekiz, İtalya, Danimarka, Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti’nin AB içinde Amerika Birleşik Devletleri’ne destek veren Atlantikçi bir grup haline geldikleri ifade edilmektedir (Kocabaş, 2015: 346). Ancak bu süreçte özellikle Almanya’nın bu müdahaleye karşı çıkması, AB’de bu müdahaleye İngiltere dışındaki devletlerin doğrudan destek vermemesini

sağlamıştır (Sarı Ertem & Vural, 2019: 221-222). Yine de Irak'a müdahale edilmesi meselesi Transatlantik İttifak denen bu ilişkilere kalıcı zarar vermekten çok Bush yönetimine dair eleştiriler şekilde kalmıştır.

2006'da Angela Merkel, 2008'de Nicholas Sarkozy ve 2009'da Barack Obama hükümetlerinin göreve gelmesiyle beraber ilişkiler bir tamir edilme aşamasına girmiştir. Burada özellikle Sarkozy'nin, Atlantikçi grubun göz ardı edilerek yeni dönemde Fransa'nın güvenliğinin sağlanamayacağına inanması dolayısıyla NATO'nun askeri kanadına dönme kararı, AB içinde Amerikan karşıtı De Gaulleci yaklaşım içinde bir dönüm noktası olmuştur. Yine benzer dönemde Merkel'in de NATO'yu öne çıkaran yaklaşımları 2009 itibarıyla Transatlantik ittifakın daha da kuvvetlendiğini göstermektedir.

2011 yılında NATO'nun Libya'ya müdahale etmesi sürecinde Fransa ve İngiltere öncü konumundayken bu süreçte ABD'nin daha temkinli olduğu Almanya'nın ise bu müdahaleye destek vermediğini belirtmek gerekmektedir. Tabii De Gaulle'ci kanat ile Amerika Birleşik Devletleri ilişkilerini yumuşatırken, benzer dönemde Tony Blair'in yerine İngiltere Başbakanı olan Gordon Brown Amerika Birleşik Devletleri ile olan ilişkilerin daha mesafeli olması yönünde uğraşmıştır (Kocabaş, 2015: 348). Irak Savaşı'nın bir yansıması olan bu yaklaşım Brown görevi David Cameron'a devredene kadar devam etmiştir.

2012 sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nin Asya-Pasifik'i ön plana alan dış politikaya geçmesiyle beraber Soğuk Savaş döneminin vazgeçilmez ortağı Avrupa'nın jeopolitik önemi Amerika Birleşik Devletleri açısından azalmaya başlamıştır. Çok taraflılık-Tek Taraflılık tartışmalarının ön plana çıktığı bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin'e karşı pozisyon alırken beklentisi AB'nin Amerika Birleşik Devletleri'nin peşine takılması şeklindedir. Obama döneminin çok taraflı anlayışı ile projeksiyona Afrika ve Asya'yı ekleyen Amerika Birleşik Devletleri, bu süreçte ittifak ilişkilerini kim uygunsa o anlayışı ile yapmaya başlamıştır (Kocabaş, 2015: 360). Bu açıdan 2018'de PESCO devreye girene kadar ki süreçte Transatlantik İttifak'ın savunma iş birliği gerileme eğiliminde iken PESCO'nun ilerlemesine göre savunma ve güvenlik iş

birliğine dayanan ilişkilerin yeniden canlanabileceği beklentisi artabilir.

Çin'in "ASEAN Plus" girişimi ile Asya'ya hâkim bir devlet olma hamlesi karşılığında Amerika Birleşik Devletleri'nin Japonya, Güney Kore, Malezya ve Endonezya ile olan ilişkileri AB ile olan ilişkilerinden daha önemli hale dönüşmüştür (Kocabaş, 2015: 360). Yine de iki tarafın ekonomik ilişkileri birbirleri açısından önemini korumaktadır. Bu açıdan 28 Kasım 2011'deki ABD-AB zirvesinde Transatlantik Ekonomi Konseyi'nin kurulması kararı alınmış bu konseyin kurulması müzakereleri de daha çok istihdam ve büyüme başlıklı bir çalışma gurubu etrafında şekillenerek oluşmuştur (Telli, 2016: 85). Bu müzakereler çerçevesinde anlaşmaların son halinde pazara erişim, düzenlemelerde iş birliği, kanunlar ve kurumlar üzerinde bir antlaşmaya varılarak iki tarafın bir nevi ticari entegrasyon süreci başlatması hedeflenmektedir (EU negotiating texts in TTIP, 2021).

Sonuçta ortaya çıkan Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı projesi hala daha sonuca varamamış olmakla beraber ortalama değer ile 100 milyar Euro'luk bir ticaret hacmini hedeflemektedir (Telli, 2016: 86). Son dönemde ise iki taraf arasındaki ilişkiler sürünmemektedir. Obama sonrası başkanlığa seçilen Donald Trump'ın yeni ekonomik anlayışı ile Amerikan Sermayesi'ni geri çekme çabası özellikle Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı projesinin ilerlemesine ket vurmuştur. Trump'ın NATO'ya getirmiş olduğu eleştiriler de çoğu Avrupalı olan NATO üyelerini müttefiklik ilişkilerinde bir soğuma yaratmıştır. Yine bu dönemde özellikle Almanya'nın öncülüğünü yapan grup, Obama döneminde kaldırılan İran yaptırımlarının Trump Yönetimi tarafından daha da ağırlaştırılarak tekrar getirilmesine karşı çıkarak bunun Avrasya'da biriken sermayeyi Avrupa'ya çekmek konusunda Çin'in elini kuvvetlendirdiğini yine enerji politikaları açısından Rusya'nın işine geldiğini ifade etmişlerdir. Son olarak 2021 Kongre Baskınının ardından Trump'ın dışişleri bakanı Mike Pompeo'nun AB devletlerine yönelik önceden planlanmış ziyareti de iptal edilmiştir. Bu iptalin sebebi olarak da baskın sonrası itibarını tamamen yitiren Trump yönetiminin bir temsilcisi ile AB üyelerinin görüşmeyi tercih etmemesidir (Çam, 2021).

AB açısından önem arz etmekte olan bir diğer mesele de BREXIT olarak adlandırılan İngiltere'nin AB'nden ayrılma sürecidir. İngiltere'de 2015 yılındaki seçimlerde tek başına iktidara gelen David Cameron önderliğindeki Muhafazakâr Parti, 13 Temmuz 2016 tarihinde seçim vaadini yerine getirerek İngiltere'nin AB'deki yeri hakkında seçim yapılması amacıyla referandum gitmiştir. Cameron, İngiltere içindeki karışıklığın görülmesi ile AB'nin silkinerek kendine gelmesini ve durgunluktan kurtulmasını amaçladığını açıkladığı bu referandumdan hiç beklemediği bir sonuçla karşılaşmıştır. Halkın %51,89'unun ayrılma yönünde oy verdiği bu referandumun noktasal verilerine bakıldığında da İngiltere'de Londra dışında her yerde ve Galler'in ise tamamında ayrılmaya yönelik oy önde çıkmıştır. İskoçya ve Kuzey İrlanda da ise kalmaya yönelik oylar önde çıkmıştır. Bu sonuçların ardından inanmadığı bir süreci yönetmek istemediğini belirten David Cameron görevinden ayrılmıştır. Yerine gelen Theresa May'in önderliğinde ayrılık için yürütülen üç müzakere de başarısız olmuş ve May'de 24 Temmuz 2019 tarihinde görevinden ayrılmıştır. Yerine bu ayrılık sürecinin müzakerelerini yapmaya talip olduğunu açıklayan eski Londra Belediye Başkanı Boris Johnson gelmiş, Johnson BREXIT'i tamamlayacağına dair vermiş olduğu sözle 12 Aralık 2019 erken seçimlerinden tek başına iktidar olarak çıkmıştır.

Yeni Başbakan Johnson, 31 Ekim 2020 tarihi itibarıyla Birleşik Krallık'm, AB'nden ayrılacağını vaat etse de üç ay kadar tehirle 31 Ocak 2021 tarihi itibarıyla İngiltere'nin AB'nden ayrılmasını sağlayacak antlaşmayı yapmıştır. Özellikle iki taraf arasında en önemli mesele olarak öne çıkan deniz yetki alanları ve balıkçılık konularındaki antlaşmayı Johnson, İngiltere yeniden denizlerine hâkim oluyor şeklinde ilan etmiştir (Adler, 2021). İki taraf ayrıca bir serbest ticaret antlaşması üzerinde anlaşmıştır. Şu aşamada İngiltere açısından en önemli sorunun yeni gümrük kanunları olacağı ifade edilmektedir (Adler, 2021).

Sonuç olarak olaylardan hareketle en başta sorulan soruya cevap verilecek olursa, AB uluslararası sistemde bir çekim ve ağırlık yaratıyor olmasına rağmen çalışmanın başında ifade edilen genel geçer aktör olma tanımına uymamaktadır. Zaten AB'nin kendisinin de böyle bir iddiası olmadığı söylenebilir. Çünkü AB

özellikle bölgesel açılımları içeren strateji belgeleri ilan ederken "AB'nin Dış Politikası" tabirini değil "AB'nin Dış İlişkileri" tabirini kullanmıştır. Diğer devletler nezdinde ise atılan adımları entegrasyon hedeflerinde belirtilen süpranasyonel siyasal sistem olma hedefine uymamaktadır. Bu hedef süpranasyonel kuruluşlar vasıtasıyla ilişkilerin düzenlenmesini amaçlamakta iken AB üye devletlerinin örneğin Çin ile olan ilişkilerinde bir uzlaşma ve yekpare görünüm yoktur. Bir diğer örnek olarak verilebilecek Suriyeli ve Libyalı sığınmacıların ülkelerindeki iç savaş nedeniyle AB devletlerine doğru göç etme sığınma taleplerine karşı Almanya "Açık Kapı" adı verilen bir politika uygularken, özellikle geçiş güzergahı olarak görülen Yunanistan, Bulgaristan, Slovenya, Avusturya, İtalya gibi devletler bu politikalara tepki göstererek adil bir paylaşımın yapılması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bunun yanı sıra bir ekonomik serbestlik ve hukuki özgürlük alanı olarak AB'nin BREXIT süreciyle beraber bu konularda ne kadar verimli olduğu da tartışma konusu haline gelmiştir.

Tüm bunlarla beraber Kenneth Waltz'un uluslararası sistemde barışın korunması adına uluslararası örgütler veya siyasal sistemlerin kurulması gereksizdir argümanı, AB'de özellikle Irak Savaşı ve Libya Müdahalesi nezdinde görüldüğü gibi doğruluğa sahiptir. Çünkü dış ilişkilerinde yumuşak gücü ve diyalogu ön plana çıkarmayı hedefleyerek bir AB kimliği üzerinden ortak bir dış politika ve güvenlik politikası yaratmaya çalışan bu siyasal yapı, Fransa'nın ulusal çıkarları adına Libya'ya, o dönem AB üyesi olan İngiltere'nin de sırf müttefiklik ilişkileri için Irak'a müdahaleye destek vermesine engel olamamıştır. Benzer şekilde Çin ile olan ilişkilerde de görüldüğü üzere AB'ye üye devletlerin yekpare bir görüş etrafında birleşmeleri bir tarafa, her devletin kendi ulusal anlayışı doğrultusunda gruplaştığı görülmektedir. Bu durumda entegrasyon hedefi doğrultusunda ne derece başarılı olduğunu tartışmalı hale getirmektedir. Sonuç olarak AB projesinin bir başarısızlık hikayesi olduğunu söylemek haksızlık olacaktır; fakat AB'nin entegrasyona dayanan süpranasyonel siyasal sistem olma anlayışı, Soğuk Savaş sonrasında hızla küreselleşme sürecine giren dünyada AB'nin göz ardı edilebilir çıkarlar üzerinden kurgulanan entegrasyon süreçlerini gittikçe yavaşlatmakta

olduğu söylenebilir. Buradan hareketle de göz ardı edilebilir çıkarların neler olduğunun belirsizliği ve genişleme politikasının yarattığı kültürel sorunların payı önem arz etmektedir. Özellikle genişlemenin AB'nin asıl hedefi olan Birleşik Avrupa'ya ulaşma konusunda kendine engel yarattığı bu açıdan da Waltz'un ifade ettiği gibi bir örgüt veya ittifak olmanın ötesine geçemeyeceği intibai yaratmaktadır.

SONUÇ

AB siyasal sisteminin tarihsel bir birikim sonucu 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren AB Kurucu Antlaşması ile ortaya çıktığı andan itibaren yaşanan süreçlere bakıldığı zaman AB projesinin aslında bir geçiş projesi olduğu söylenebilir. Bu geçişin uluslar üstü kurumlara yetki sağlamaya çalışan entegrasyon politikasının işlerliğinin az olması ve gün geçtikçe de azalmaya devam etmesi AB için en önemli sorun olarak gözükmemektedir. Dünyada özellikle Soğuk Savaş sonrasında kurulmuş olan pek çok ekonomik iş birliği teşkilatı ve yine özellikle Soğuk Savaş döneminde kurulmuş olan birçok askeri ittifak vardır. Bugün bunların herhangi birinden bahsedebilmek mümkün değil. NATO dışındaki askeri ittifaklar varlıklarını sürdürmezken ekonomik iş birliği teşkilatlarının da sistemde ne kadar ağırlıkları olduğu tartışmalıdır ve bir amaç olmak yerine o teşkilata öncülük eden devletin aracı halindedirler. Avrupa devletlerinin ekonomik ilerlemeler kapsamında zaten böyle örgüte ihtiyacı da yoktur. Çünkü zaten hemen hemen her devletin birbiriyle köklü ticari geçmişi bulunmaktadır ve bunu destekleyecek serbest dolaşımda ikili görüşmeler yolu ile sağlanabilmektedir.

Dünyanın küreselleşmesi sürecinde Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'a müdahalesinden itibaren bir itibar kaybı yaşıyor olması ve 2021 Kongre Baskını ile de bunun zirveye çıkması, Çin'in bir kuşak bir yol ASEAN Plus ve Asya Kimliği ile büyük bir atılım gösteriyor olması, Rusya'nın ekonomik sorunlarına rağmen bir askeri ve siyasi güç olarak dünyanın her tarafında varlığı hissettiriyor olması, İngiltere'nin de bu küresel yarışa AB ile değil Common Wealth devletleri ile girmeyi tercih ediyor olduğu görüşü uluslararası sistemin yeniden inşa edildiği bu dönemde Avrupa'nın yerini de soru işaretli bırakmaktadır. Yavaş yavaş küresel güç

dengesine gidilen bu süreçte Almanya ve Fransa'nın uyumu ile kadim Avrupa coğrafyasında oluşabilecek bir Birleşik Avrupa, PESCO ve Transatlantik süreçlerinin tamamlanması ile beraber bu denge içerisinde güçlü bir varlık sağlanabilir. Ancak genişleme ile Balkan, Doğu Avrupa, Baltık ve İskandinav devletlerinin bir araya getirilmeye çalışılması hem entegrasyonun süreçlerini uzatmaya hem de bu süreçlerin uzamasından dolayı çatlak sesleri artırmaya ve özellikle populist söylemlerin artmasına yol açmaya devam edecektir. Daha evvel ifade edildiği gibi Avrupa başlı başına bir kültür ile meydana gelmiş bir medeniyettir ve bu medeniyetin dışında kalan farklı devletlerin bu medeniyete entegre edilebilmeleri de başarılı olabilecek bir adım gibi gözükmemektedir. Çünkü Kadim Avrupa uluslarının entegrasyon süreçleri ile Soğuk Savaş sonrasında AB'ne yönelmiş devletlerin kültürel farklılıklarından kaynaklanan ve bu devletlerin entegrasyon süreçlerinde yaşanan kültürel kırılmalar Macaristan örneğinde de görüldüğü üzere entegrasyon süreçlerini ve süpranasyonel sisteme geçişi yavaşlatmanın ötesinde bu süreçlere artık tepki ortaya çıkarmaktadır. Bu açıdan süpranasyonel entegrasyon üzerinden kurgulanan AB'nin varlığı ve kurumları ile beraber siyasi ağırlığı da aşınmaktadır. Öte taraftan AB'nin bu tip bir yakın çevre müdahalesi çeşitli şekillerde vurgulanan ve AB'nin varlığı açısından kilit bir rolü olan AB kimliğine zarar vermekte ve Almanya'nın bu amaçla AB'yi istismar ettiği intibai yaratmaktadır. Başta ifade edildiği üzere, AB'nin süpranasyonel karakterli bir konfederasyon olmak amacı, bu doğrultuda Waltz'un ifade ettiği uluslararası örgütlerin manipüle edilebilir yapısına doğru evrilmektedir. Bu da AB'yi "sui generis" olmaktan çıkartarak Almanya ve Fransa hinterlandındaki ve bu ikiliyi çekişmeye iten bir güvenlik ve ekonomik iş birliği örgütü olmaya sürüklemektedir. Diğer taraftan AB süreci ve AB kimliğinin bu kültürel yapı içerisinde yer alan İspanya ve İtalya gibi devletlerin ulusal bütünlüklerine katkı sağladığı da açıktır. Ayrıca daha evvel de ifade edildiği üzere; PESCO ile güvenlik, Transatlantik Antlaşması ile de ticari olarak önem arz eden bir gelecek perspektifi de sunabilmektedir. Bu sebeple AB'nin kendi nihai hedeflerinin kendi çekirdek grubu içerisinde ve Alman – Fransız iş birliği ile gerçekleştirmesinin AB'yi Birleşik Avrupa'ya taşıyan süreçte daha doğru bir işleyen bir entegrasyon süreci oluşturacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

About PESCO. (2021, Ocak 13). PESCO Member States Driven: <https://pesco.europa.eu> adresinden alındı

Adler, K. (2021, Ocak 13). *Brexit: Manş'ın iki yakasında da zafer olarak sunulan ticaret anlaşması.* BBC Türkçe: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55447395> adresinden alındı

Akçadağ, E. (2015). Avrupa Birliği-Çin İlişkileri'nin Dünü ve Bugünü. U. B. Yıldız içinde, *Avrupa Birliği'nin Dış İlişkileri* (s. 411-444). Ankara : Nobel Akademik Yayıncılık.

Arı, T. (2010). *Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği.* Bursa: MKM Yayıncılık.

Arı, T. (2012). *Uluslararası İlişkilere Giriş.* Bursa: MKM Yayıncılık.

Arman, M. N., & Mengüaslan , H. (2015). Avrupa Komşuluk Politikası Çerçevesinde Ukrayna Krizi. U. B. Yıldız içinde, *Avrupa Birliği'nin Dış İlişkileri* (s. 59 - 83). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Armaoğlu, F. (2020). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi.* İstanbul: Kronik Yayınları.

Biscop, S. (2008). PESCO and the Future of the ESDP. *European Foreign Affairs Review*, 431-448.

Canbolat, İ. (2003). *Savaş Barış Arasında Dünya.* İstanbul : Alfa Aktüel Yayıncılık.

Canbolat, İ. (2006). *Avrupa Birliği ve Türkiye Uluslarüstü Bir Sistemle Ortaklık.* İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları.

Commision, C. o. (1995). *A Long Term Policy for China-Europe Relations.* European Union External Action Service: https://eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/com95_279_en.pdf adresinden alındı

Çam, Ö. T. (2021, Ocak 13). *Pompeo'nun Brüksel ziyaretini iptal etmesi AB'nin 'gönülsüzlüğüne' bağlıyor.* Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/pompeonun-bruksel-ziyaretini-iptal-etmesi-abnin-gonulsuzlugu-baglaniyor/2108200> adresinden alındı

Çınar, Y., & Çukur, S. (2019). Almanya-Avrupa Birliği İlişkileri: Değişim ve Dönüşüm. H. Bağcı, İ. Ermağan, & B. Gümüş içinde, *Dünya Siyasetinde Almanya I* (s. 166-180). İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.

EU negotiating texts in TTIP. (2021, Ocak 13). European Commision: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1230> adresinden alındı

EU-NATO Cooperation. (2021, Şubat 22). EEAS: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_nato_factsheet_18-10-2017_0.pdf adresinden alındı

European Neighbourhood Policy. (2021, Ocak 13). European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/european-neighbourhood-policy_en adresinden alındı

Fırat, M. (2009). Soğuk Savaş Sonrası Fransa'nın Dış Politikası. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 115-163.

Goldstein, J. S., & Pevenhouse, J. C. (2015). *Uluslararası İlişkiler*. İstanbul: BB101 Yayınları.

Gönlübol, M. (2014). *Uluslararası Politika*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Griffiths, M., Roach, S. C., & Salamon, M. S. (2011). *Uluslararası İlişkilerde Temel Düşünürler ve Teoriler*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.

Günel, A. (2015). Avrupa Birliği'nin Balkanlara Yönelik Politikası. U. B. Yıldız içinde, *Avrupa Birliği'nin Dış İlişkileri Bölgesel Politikaları Bölgeler ve Uluslararası Aktörler ile İlişkiler* (s. 265-300). İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.

Implementation Plan on Security and Defence. (2021, Şubat 20). EEAS: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/implementation_plan_on_security_and_defence_18-10-2017.pdf adresinden alındı

Kalkan, Y. B. (2018). *Uluslararası İlişkiler Disiplininde Realist Paradigma*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Keskin, M. (2015). Yakın Çevre Doktrini Bağlamında Rus Dış Politikası: Ukrayna Müdahalesi. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 45-62.

Keyik, M., & Erol, M. S. (2019). Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 12-49.

Knutsen, T. (2006). *Uluslararası İlişkiler Teorisi Tarihi*. İstanbul: Açılım Kitap.

Kocabaş, S. (2015). Avrupa Birliği ve Transatlantik İlişkiler . U. B. Yıldız içinde, *Avrupa Birliği'nin Dış İlişkileri* (s. 339-375). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Koyuncu, H. (2021, Mart 1). *AB liderler zirvesinin ikinci gününde savunma alanındaki 'özerklik' konusu masaya yatırılıyor*. Euronews Türkiye: https://tr.euronews.com/2021/02/26/ab-liderler-zirvesinin-ikinci-gununde-savunmada-alan-ndaki-ozerlik-konusu-masaya-yat-r-l-y?utm_source=newsletter&utm_medium=tr&utm_content=ab-liderler-zirvesinin-ikinci-gununde-savunmada-alan-ndaki-ozerlik-konusu-masaya- adresinden alındı

McCormick, J. (2015). *Avrupa Birliği Siyaseti*. Ankara : Liberte Yayınları.

Oğultürk, M. C., & Dağistan, F. (2017). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Almanya'nın Balkanlara Etkisi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 33-56.

Özdal, B. (2020). *Avrupa Birliği Siyasi Bir Cüce, Askeri Bir Solucan Mı ?* Bursa: Dora Yayıncılık.

Özdal, B., & Karaca, R. (2020). *Diplomasi Tarihi -I-*. Bursa : Dora Yayınları.

Özel, S. (2020). Avrupa Birliği'nin Yerel Hükûmet Sistemlerine Etkisi Bağlamında Macaristan'daki Anayasa Değişiklikleri . F. Köksoy içinde, *Küresel Politikalar ve Bölgesel Dönüşümler* (s. 327-343). Ankara : Nobel Akademik Yayıncılık.

Özlük, E. (2017). Dengeleme mi Peşine Takılmak mı ? Dış Politika Stratejilerini Yeniden Düşünmek. *Gazi Akademik Bakış* , 221 - 263.

Reçber, K. (2013). *Avrupa Birliği Hukuku ve Temel Metinleri*. Bursa: Dora yayınları.

Sander, O. (2011). *Siyasi Tarih İlk Çağlardan 1918'e*. Ankara: İmge Kitabevi.

Sarı Ertem, H., & Vural, Ç. (2019). İttifaktan Rekabete: 21.Yüzyılda Almanya-ABD İlişkilerinin Retrospektif Bir Analizi. H. Bağcı , İ. Ermağan , & B. Gümüş içinde, *Dünya Siyasetinde Almanya 1* (s. 204-232). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Telli, R. (2016). Transatlantik Serbest Ticaret Anlaşması Sürecinde AB – ABD ve Türkiye. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 81-90.

Timeline: European Cooperation In The Area of Security and Defence. (2020, Şubat 20). EEAS: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/timeline_defence_june_2018.pdf adresinden alındı

Viotti, P. R., & Kauppi, M. V. (2016). *Uluslararası İlişkiler Teorisi*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.

Waltz , K. N. (2017). Yeni Gerçekçilik Kuramına Göre Savaşın Kökeni. E. Diri içinde, *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler* (s. 443 - 457). İstanbul: Der Yayınları.

Waltz, K. (2001). *Man, State and War*. New York: Columbia University Press.

Waltz, K. N. (2015). *Uluslararası Politika Teorisi*. Ankara : Phoenix Yayınevi.

Yıldız, U. B. (2015). Giriş. U. B. Yıldız içinde, *Avrupa Briliği'nin Dış İlişkieri* (s. 1-10). İstanbul: Nobel Akademik Yayınları.

Extended Summary

This study focuses on the question of whether the European Union is an international relations actor. In this respect, first of all, the environment that required a union in Europe has been evaluated. To begin with, the Holy Roman-Germanic Empire-France conflict, and the German-French conflict had put the most pressure on the balance of power system in Europe, which is known to be the most prominent phenomenon. With the emergence of the German Empire and France's loss of the Alsace-Lorraine region in the 1870-71 Prussia-France War, the conflict between these two nations turned into a blood feud. As a matter of fact, this Alsace-Lorraine problem between the Germans and the French has twice become the problem of the whole world. With the end of the Second World War, Europe lost its identity of being the center of politics by exhausting its power.

Europe felt the need to protect itself, especially from the USSR, in the Cold War environment, which was based on ideological conflict that emerged after the Second World War. The European Economic Cooperation Organization, which was established in 1948 in order to help the USA to rebuild Europe with Marshall Aids and to supervise these aids, and later the establishment of the Western European Union, which put security at the forefront, became the pioneers of the search for an organization in Europe during the Cold War. However, it has been observed that they had not been sufficient. The European Coal and Steel Community was established on July 23, 1952, with the plan put forward by the French Minister of Foreign Affairs, Robert Schumann, in order to prevent the Alsace-Lorraine region, which remained under the sovereignty of France, from re-creating a crisis at the end of the Second World War. On March 25, 1957, with the Treaty of Rome, the European Economic Community and the European Atomic Energy Community were established. The foundations of the EU Founding Treaty, which entered into force on 1 November 1993, were laid in this process.

After the Cold War and the entry into force of the EU Founding Treaty, the question of whether the supranational political system based on integration could be an actor of international relations arose. In this respect, the need to define the concept of international relations actor in general has emerged and the problem of whether the European Union defines itself within the scope of this concept has also emerged. On the other hand, it has emerged as a problem how the states within the EU will be shaped in a system based on integration and based on the neglect of negligible interests. Regarding this, the situation of Germany in particular raises a question mark.

Kenneth Waltz's theory of neo-realism, which highlights the loose bipolar system as the safest system, generally sees international organizations as unnecessary for the sake of maintaining peace due to the nature of the system. Because the nature of man is interest-oriented, the state governed by this self-interest-oriented person is shaped according to the nature of man, it does not have a higher authority in the international system and is anarchic. Waltz puts anarchy before order as part of the maintenance of peace. Because if a higher authority is created in the international system, this situation will be in favor of the hegemon, so this upper authority will turn into a tool for the spread of the hegemon. In this respect, international organizations, which are the upper authority, will become a facilitating factor for the hegemon to legitimize the war. In anarchic order, Medium-Sized States and Small States will be able to maintain their existence by using this chaos.

It can be stated that this approach of Kenneth Waltz is important for the positioning of the EU. First of all, the EU does not aim to become an international organization. On the contrary, the aim of the EU is to create an integrated system of states in Europe and to carry it into the dream of a United States of Europe later on. However, as stated before, at this point, the situation of Germany, which has an expansionist past, first raises a question mark. The source of these question marks comes from the support that Germany gave to Croatia and Slovenia at the beginning of the disintegration process of Yugoslavia. Germany had to try to dispel this low perception that it had created by itself in the later process.

By the 2000s, Germany, which was on the way to complete the unification and integration processes within itself, rose to the first position among equals in the EU, and this situation created questions again, especially with the imposition of its own rules by Germany, which was expected to take the initiative during the economic crisis in 2009. led to a rise in position. Especially in this period, the questions of "Europeanization or Germanization"

were among the questions asked in crisis management.

In the 2000s, the most important project in terms of making the EU feel more important as an international relations actor was the Permanent Structured Cooperation Organization (PESCO). This structure, which aims to create a security unit within the scope of CFSP, is seen as a project that will both increase cooperation, reduce dependency and accelerate the integration process in the EU's relations with NATO and the Western Alliance. However, it is stated that this project creates a contradiction for the EU project, which is based on diplomacy and excludes war. On the other hand, the transformation of the EU into a security alliance may prepare the ground for its trap and also raises concerns.

In the 2000s, the integration processes with the two members of the EU, such as England and Hungary, were interrupted. Britain in the 2000s, under the leadership of Prime Minister Margaret Thatcher in 1979, using the slogan "We Want Our Money Back" against the European Economic Community at that time, based on the argument that the EU did not contribute to the UK economically, on the contrary, the UK contributed to the EU and this contribution stagnated the British economy. organized a campaign. This campaign was stopped by the mediation of France. Afterwards, the problems with the Republic of Ireland in the process of the EU Constitution, France, Germany, the Netherlands and Denmark, and the Lisbon (Reform) Treaty made the integration processes questionable. Since 2011, Hungary has been a problem within the EU with Viktor Orban's anti-liberal approach.

The EU, which seeks to integrate its foreign and security policies with the CFSP, also had problems in regulating its relations with Transatlantic Relations and China. For example, although Germany and France wanted to prevent even the support of Germany and France in the US invasion of Iraq, the UK, which was a member of the EU at that time, gave de facto support, and states such as the Czech Republic and Portugal also expressed support. This situation prevented the EU from forming a monolithic stance within the framework of this problem. A similar situation exists in relations with China. At this point, a wide variety of groupings have formed, some of which are politically distant, open to cooperation, and some have taken the opposite attitude. Regarding this issue, it is seen that there are four different groups in the EU.

There is also a problem with the EU's inclination towards the Balkan States that left the Warsaw Pact after the Cold War. Because the EU has evolved into a supranational political system through the process of integration, various important questions regarding the future of the EU come to the front such as: on what basis will it ensure the integration between the Balkan States and the Scandinavian States, and how will it bring these two groups together within the European Union identity?

As a result, in this study, it is seen that the EU emerges as a structure that desires to reach the United States of Europe as an ideal, and can achieve this in a balanced way and if it achieves the goals set on it. However, within the scope of various problems mentioned in the study, the integration processes of the EU are slowing down. In order to take part in a global balance of power system, which is said to be formed in the 2030 and 2050 reports created by China, which is rising and spreading in the East, the Russian Federation, which is in search of a military presence in every region, and the USA, which is the hegemon of the current system, the EU project is dominant for Europe. It is clear that there is a need. In this respect, it would not be correct to say that the EU has failed to carry out integrations. Therefore, instead of slowing down the integration processes, a faster and more independent progress based on the values put forward would be more reasonable for the EU. Otherwise, as Waltz stated, it can be said that the EU will not be any different from many international organizations that have lost their functionality during and after the Cold War.